

EL CATALA, vehicle d'informació científica

Xavier SIERRA I VALENTI

Per tal que una llengua assoleixi la seva normalització, cal que el seu ús s'extengui a la totalitat de les activitats comunicatives de la col·lectivitat que la parla. Entre nosaltres, on el català constitueix l'idioma usual en els camps literaris i humanístics, i àdhuc en el terreny de les anomenades ciències socials, no s'ha arribat encara a una plena normalització de la nostra llengua en el sector científic pròpiament dit.

Si consultem la producció de llibres en català en els darrers anys, hi trobarem 636 títols inclosos dins l'àrea de les ciències (1). D'aquests, 507 corresponen a ciències socials, 74 a ciències aplicades i només 55 a ciències pures. Malgrat que es pugui adduir l'impuls importantíssim que han adquirit determinades ciències socials en els últims temps, no és gaire versemblant que aquest fenomen constitueixi la justificació plena a tan greu desproporció (2).

Un detall fonamental per a comprendre la causa de l'anomalia és el diferent paper que la llengua hi juga en la tasca del literat o de l'especialista en ciències socials i en la del científic. Per als primers, la llengua és motiu de creació personal; "matèria primera" si voleu, i per tant element imprescindible de la seva obra. En canvi, no és així per a l'home de ciència que emprà l'idioma com a mer instrument de comunicació de les seves constatacions experimentals. Es a dir: la llengua no forma part de l'obra del científic, sinó que és el vehicle que fa possible la difusió d'aquesta obra. Es del tot lògic, doncs, que els científics, intentant d'aconseguir

la major audiència internacional possible, cerquin una llengua comuna per a expressar llurs comunicacions. Durant segles, l'idioma científic fou el llatí; als nostres dies, l'anglès és reconegut universalment. Això no vol dir que els científics d'una mateixa comunitat llingüística en comunicar-se entre ells hagin de recórrer a una llengua que els és aliena, i encara menys que renunciïn sistemàticament a l'ús de la pròpia llengua en favor d'una altra, també minoritària, com passa entre nosaltres quan fem el castellà (3).

L'ús de la llengua en els afers científics està en relació directa a la producció científica dels seus parlants. Són els països capdavanters en la investigació els que imposen, en cada moment històric, l'idioma universal. Fa uns quants anys, quan Alemanya era a l'avantguarda del progrés, la major part de la bibliografia estava escrita en alemany. Ara, a l'època del domini tècnic-polític americà, l'anglès ha esdevingut la llengua científica majoritària, amb excepció, potser, d'algunes zones de l'Europa de l'Est, on comparteix el seu domini amb el rus. La influència que la investigació científica té en l'ús de la llengua es palesa en les declaracions del Dr. August Pi i Sunyer, l'any 1933: "El català serà una llengua científica quan hagi d'expressar un contingut important, perquè una llengua resulta d'unes necessitats vitals. Així, si Catalunya produeix ciència pròpia, el català naturalment esdevindrà una llengua científica". (4)

Les causes de la decadència investigadora de Catalunya són molt complexes. En primer lloc, i com a causa principal

tenim la que podríem anomenar "sucursalització" de la ciència en el país per part dels U. S. A. Actualment, països forts econòmicament són els que poden dur a terme un programa d'investigació sòlid i ben finançat. Es un problema complex i de dubtosa solució. En segon lloc tenim l'afebliment de les institucions de cultura de Catalunya, com a conseqüència de la manca d'ajut econòmic. Organitzacions com l'Institut d'Estudis Catalans, l'antiga Universitat Autònoma i els museus, que gaudien fins al 1939 de subvencions oficials de diversos organismes (Estat Espanyol, Generalitat de Catalunya, etc.) i que havien desenvolupat una tasca investigadora certament digna i interessant, es veuen desproveïts actualment de tot sosteniment econòmic. (5)

L'únic avantatge (ben trist, per cert) que aporta el fet de no ser "país-productor de ciència", és la de permetre més concisió etimològica en el moment d'encunyar els neologismes científics. En efecte, en els temps moderns, el progrés accelerat imposa la necessitat de confegir nous mots per tal de designar les troballes recents. Els investigadors, desil·lusionats de batejar llurs descobertes, no acostumen a ésser gaire meticulosos quant al rigor llingüístic del nou terme, i creen sovint mots inadequats, i denominacions una mica confuses. En canvi, als països "sucursalitzats" científicament, en veure's en la necessitat de traduir els neologismes tenen la possibilitat d'esmenar aquestes errades. Aquí teniu la raó per la qual el llenguatge científic català, encara que no gaire difós, sigui un dels més correctes des del punt de vista etimològic, conservant al màxim les arrels gregues i llatines que fonamenten els "mots savis" (6).

Les publicacions científiques en català no són cosa d'abans d'ahir. Existeix una tradició que es remunta al segle XIII, i que es manté ininterrompudament fins als nostres dies. Hi ha, això sí, èpoques més esponsoroses que altres, i moments històrics de gairebé nul·la producció. Des del segle XIV fins a 1917 es comptabilitzen 2.626 títols de llibres de Medicina escrits en català (7). El 1926 sortia a Barcelona la prestigiosa revista "Ciència" (8), d'un nivell similar a algunes conegudes revistes

anglo-saxones de divulgació científica. Si hem de creure Senent (5), encara avui no existeix a tota Espanya una revista de divulgació tan aconseguida com "Ciència". També s'hi publicaven revistes a nivell professional com "La Medicina Catalana" (9). A Reus es publicà "Fulls clínics" (10), llaç d'unió entre els metges de l'Hospital de Sant Joan. No pretenc citar, ni de lluny, tots els testimonis històrics de publicacions científiques en català: la llista fóra llarga, i caldrien alguns volums per encabir-la-hi. Serveixin les ja esmentades com a botó de mostra.

Però res no se soluciona amb records, més o menys nostàlgics, del passat. Es el present el que ens interessa. Val a dir que encara que avui es publiquin pocs treballs en català, la situació no és desesperada, ni de bon tros. Les seccions científiques (11); es publiquen, per part d'alguna

editorial, col·leccions de llibres de butxaca de divulgació científica (12) (13); i fins i tot sorgeix, tímida i esperançada, alguna sèrie de l'Institut d'Estudis Catalans comencen a reprendre amb il·lusió la publicació de butlletins, treballs i llibres científics publicació dedicada a llibre de text de batxiller (14). Cal destacar la sèrie "Monografies Mèdiques" (15) que ja ha arribat al seu desè volum oferint als metges catalans temes actualíssims de medicina tractats per destacats especialistes.

Eina imprescindible per a tot científic que vulgui escriure en català és l'actualització del vocabulari de la seva especialitat. A aquesta necessitat obeeix la publicació, en els darrers anys, d'obres com el "Diccionari d'electrònica" (16) o del recent "Vocabulari de Medicina" (17). Altres diccionaris científics estan en preparació, com el que actualment emprèn la

Societat Catalana de Ciències Matemàtiques. De tota manera, si d'alguna branca de la Ciència no existeix cap obra similar, qualsevol dubte en aquest camp pot ésser resolt prèvia consulta a la Gran Enciclopèdia Catalana (17) que abasta suficients mots com per a donar complida resposta a qualsevol tècnic o especialista.

Només cal esperar doncs, la normalització lingüística en el terreny que ens ocupa. La il·lusió de les noves generacions de científics contribuirà indubtablement a la solució del problema. Vull acabar fent referència a un article que llegia al diari no fa gaire temps. Deia el següent: "Hablar de la lengua materna equivale a hablarla plenamente, a entender la totalidad de la vida a través de ella, a asumir la ciencia con este instrumental (...) si no queremos convertir la ciencia en algo triste, difícil y vitalmente lejano". (19)

NOTES:

(1) Segons dades de l'"Instituto Nacional del Libro Español" (INLE). Barcelona, 1974.

(2) **Joan Senent-Josa**: "El catalán como vehículo de información científica". Publicat a "TRIUNFO", núm. 24, 19 d'octubre de 1974.

(3) En aquest sentit, 173 científics catalans confegiren, a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent, el document "El català, llengua d'expressió científica" amb data de 25 d'agost de 1973.

(4) Enquesta: "Què opineu del català, llengua científica?", publicat a "LA MEDICINA CATALANA", núm. 1, Barcelona, any 1933.

(5) **Joan Senent-Josa**: "Cataluña y sus instituciones científicas", publicat a "TELEEXPRES" del 5 de febrer de 1975.

(6) **Pompeu Fabra**: Pròleg al "Diccionari de Medicina", dirigit per **M. Corachan**. Barcelona, 1936.

(7) Dades de la "Bibliografia Mèdica Catalana", que fou presentada al "II Congrés de metges de llengua catalana". Barcelona, 1917.

(8) "CIENCIA" fou una revista mensual publicada a Barcelona de 1926 a 1933. Organ, primer, de la Societat Química Catalana, després, de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, i de l'Associació de Directors d'Indústries Elèctriques i Mecàniques de l'HEMA.

(9) "La Medicina Catalana", publicada a Barcelona de 1933 a 1935.

(10) "Fulls Clínics", publicats a Reus de 1931 a 1936, sense periodicitat fixa.

(11) Podem citar, per exemple, el "Butlletí de l'Institut Català d'Història Natu-

ral"; els "Arxius de la Secció de Ciències" i els "Treballs de la Secció de Biologia".

(12) Col·lecció "El microbi". Ed. Laia, Barcelona (1971-...).

(13) Col·lecció "Què cal saber". Ed. Teide, Barcelona. (1972-...)

(14) **E. Bonet**: "Els fonaments d'estadística". Barcelona, 1974.

(15) "Monografies mèdiques". Ed. 62. Barcelona (1969-...).

(16) **LI. Marquet**: "Diccionari d'electrònica". Barcelona, 1971.

(17) A. C. M. C. B. (Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears): "Vocabulari Mèdic". Barcelona, 1975.

(18) "Gran Enciclopèdia Catalana". Ed. 62. Barcelona (1969-...).

(19) **Antonio Alvarez - Solís**: "La Lengua". Publicat a "DIARIO DE BARCELONA" del 13 de febrer de 1975.